

զիս. ա՛խ Աստուած իմ, Աստուած իմ...: (Հայ հիւանդապահուհին ընդմիջելով այստեղ բուրֆ յիսնապետի խօսքերը, կը յայտնէ թէ հիւանդը սկսած էր դողալ եւ հեկեկալ...):

Հոգեկան այս անտանելի տառապանքները ստիպեցին զիս որ հեռանալի ատեն մը Ուրֆայէն: Փոխադրուեցայ Հալէպ, սակայն, աւա՛ղ, հոն ալ Զօհրապի աչքերը հետապնդեցին ու հալածեցին զիս: Երկար ատենէ ի վեր կորսնցուցած էի բուն ու հանգիստս: Գիշերները, մութը կոխելուն պէս, Զօհրապի աչքերը կը տնկուէին առջեւս... եւ կը յիշէի Զօհրապի վերջին խօսքերը. «Յիսնապետ, կեանքիդ մինչեւ վերջը բուն եւ հանգիստ պիտի չունենաս եւ պիտի տառապիս»:

Կրկին խնդրեցի որ զիս հեռու տեղ մը փոխադրէին: Ելայ Երուսաղէմ, բայց ինծի հետ եկան նաեւ Զօհրապի աչքերը: Հալ ու մաշ եղայ. ախորժակս կորսնցուցի. տեւական դող ու սարսուռ: Սարսափելի գիշերէ մը վերջ,

«Լոյս» Ապրիլ 2002

ՀՈՎՈՒԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

ԱՌԱՋԻՆ.- Ո՛ւր որ ալ ըլլաս, ի՛նչտեղ ալ գտնուիս, մի՛ մոռնար, յիշէ եւ ամուր կառչէ հայրենի սրբազան հողիդ, բազմադարեան մայրենի եկեղեցւոյդ, հոյակապ լեզուիդ եւ ազգային աւանդութիւններուդ. որոնք ցարդ խարիսխն եղան բոլոր կրկութեանդ, ասկէջ վերջն ալ հիմը պիտի ըլլան բոլոր ցոլութեանդ:

ԵՐԿՐՈՐԴ.- Գաղթալայրերուդ մէջ ուժ տուր նոր հայ եկեղեցիներու եւ հայ դպրոցներու կառուցման, իբր ցեղիդ պահպանութեան երկու գլխաւոր

առտուն այլեւս անկողնէս չկրցայ ելլել. զիս փոխադրեցին հոս՝ հիւանդանոց: Բժաւոր տենդէ վարակուած էի: Երեք օրէ ի վեր, հոգեվարքի մէջ եմ. բայց կրկին չի թողուր զիս Զօհրապի աչքը. ա՛հ գոնէ հանգիստ հոգեվարք մը կը ցանկամ, բո՛յր, օգնէ ինձ, ումպ մը թոյն բեր, մեռնիմ, ազատիմ, Զօհրապի վրէժը թող լուծուի: Ահաւասիկ խոստովանեցայ բեզի, ես ոճրագործ մըն եմ, ես անխիղճ մարդասպան մը, բե՛ր, բե՛ր, ումպ մը թոյն բեր... ալ չեմ կրնար դիմանալ... ուժասպառ եմ, կուրծքս սեղմուած է, շունչ չեմ կրնար առնել, աչքերս սկսան մթագնիլ...

Ա՛հ, քիչ մը հանդարտեցայ հիմա... սկսայ շունչ առնել... աչքերս քացուեցան... ահաւասիկ Գրիգոր Զօհրապի աչքերը:

Ասոնք եղած են վերջին խօսքերը մարդասպան յիսնապետին, կամաց կամաց մարած է ձայնը, վերջին հոնդիւն մը, որմէ վերջ փակուած են աչքերը:

✕
✕ ✕

ազդակները: Տուներու մէջ մի մոռնար խօսելու մայրենի հիասմանչ լեզուդ եւ սորվեցուր զաւակներուդ ալ, որպէս զի չօտարանան, չայլասերին եւ չկորսուին:

ԵՐՐՈՐԴ.- Մտքով, հոգիով եւ մարմնով ապրէ մահուր, առողջ, ժուժկալ եւ պարզ: Եղիր խնայող, որպէս զի երբ 5-6 տարիէն վերաշինուող Մայր Հայրենիք դառնալու աւետաքեր օրն հնչէ, բարոյական, մարմնական եւ նիւթական դրամագլխով երթաս Հայաստան, իբր նոր ու թարմ ուժ մը հայրենիքի շէնքին վրայ աւելցնելու բոլոր հետդ տարած

կարողութիւններդ եւ ոչ թէ բեռ ըլլաս հայրենիքիդ:

ԶՈՐՐՈՐԴ.- Նիւթապէս եւ բարոյապէս փութա՝ օգնել Մայր Հայրենիքիդ վերաշինութեան սրբազան գործին, անդամակցելով հետզհետէ կազմակերպուող ՀՕԿերուն, առանց կուսակցական եւ յարանուանական խտրութեան, քանի որ հասարակաց մեր հայրենիքն է, գնուած հայ ցեղին համարեա կէսին ահաւոր զոհաբերութեամբ: Քու թշնամիդ քեզ անխնայ կոտորեց, եւ կոտորած ատեն խտիր չդրաւ դասակարգի, գաղափարի, կուսակցական եւ յարանուանական շերտաւորումներու. դուն ինչո՞ւ խտիր կը դնես: Մի՛ նայիր թէ վերաշինուող Մայր Հայրենիքի ի՞նչ ուժով ունի եւ ո՞ր կուսակցութիւնն է դեկավար. քանի որ՝ հայ մարդիկ են, սիրէ՛, պաշտպանէ՛, զօրացո՛ւր, զի զանազան վարչութիւնները կու գան ու կ'երթան, բայց հայ հայրենիքն ու հայ ժողովուրդը մնաց ու պիտի մնայ յաւիտեան:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ.- Քանի օտարութեան մէջ կ'ապրիք՝ եղբայրական ձեռք կակառեցէ՛ք, իրարու բեռ թեթեւցուցէ՛ք, իրարու արցունք սրբեցէ՛ք, զի ամէնքդ ալ տառապանքի, ցաւի ընկերներ էք, իսկ վշտի ընկերներ իրար չեն մոռնար երբեք:

ՎԵՑԵՐՈՐԴ.- Ո՛ր երկրին մէջ ալ որ գտնուիս, քու վայելած ասպնջականութեանդ եւ հիւրասիրութեանդ համար շնորհապարտ եղիր. քու այս երախտագիտութեանդ մեծագոյն եւ գործնական ապացոյցը տուած պիտի ըլլաս, եթէ ապրած երկրիդ օրէնքներուն հանդէպ անկեղծ ու անվերապահ յարգանք ու ակնածանք ունենաս:

Ջանա՛ սորվիլ ապրած երկրիդ լեզուն, եղիր բարեկիրթ եւ մի՛ մոռնար որ եւրոպացիներէն շատ առաջ քաղաքակիրթ եւ պատմական փառաւոր անցեալ ունեցող 4000 տարուան ժողովուրդի մը զաւակն ես: Միշտ բարձր պահէ ցեղիդ պատուդ դրօշը, եթէ ստուգիւ մաքուր եւ ազնիւ հայ արիւն ունիս:

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ.- Եղիր չափաւոր քու բոլոր զգացումներուդ, խօսքիդ եւ գործիդ մէջ, եղիր գաղտնապահ քու ազգային կամ անձնական ծրագիրներուդ մէջ: Հեռու կեցիր արկածախնդրական ամէն շարժումներէ: Քաղաքական յայտնի կամ գաղտնի խաղերու դաւակից եւ գործիք մի ըլլար: Ա՛յ կը բաւէ որքան խաբուեցար: Զգոյշ եւ հեռատես եղիր. զի չես գիտեր թէ վաղն ի՞նչ նոր չար անակնկալ կը բերէ քեզի: Քանի որ հիւր ես, հիւրի պէս վարուէ:

Յիշէ որ, մինչեւ մեր դպրոցական աշակերտները, քաղաքականութեամբ զբաղելուս համար այս թափառական վիճակին հասանք, վրայ տալով ե՛ւ հայրենիք ե՛ւ մեր ազգին կէսն ե՛ւ հարստութիւն ե՛ւ ամէն ինչ:

ՈՒԹԵՐՈՐԴ.- Յիշէ եւ պահէ հայ ընտանեկան աւանդական սրբութիւնդ. մի՛ մոռնար որ ընտանիքներէ կազմուած են ազգերն. եթէ ընտանիքին հիմը զօրաւոր է, ազգն եւս զօրաւոր կ'ըլլայ: Ջանա ամուսնանալ ցեղակից օրիորդներու հետ, քաղաքականութեամբ լեցուր կէս առ կէս կոտորակուած ցեղիդ պակասը, խորապէս համոզուած որ ինչպէս ամէն ազգերու մէջ, նոյնպէս Հայոցս համար ալ օրինաւոր ամուսնութեամբ ընտանիք կազմելն ու քաղաքականութիւնն մեր ազգային քաղաքականութեան հիմը պէտք է ըլլայ:

ԻՆՆԵՐՈՐԴ.- Եւրոպայի ցան ու ցրիւ 90.000 ժողովուրդին կէսէն աւելին կ'ապրին Ֆրանսայի մէջ, ուր է նաեւ Եւրոպայի Հայոց Առաջնորդարանիստ կեդրոնը:

Ազնիւ Ֆրանսա, հաւատարիմ իր քաղաքացիներէն աւելի քան 50.000 ցեղակիցներ հիւրընկալեց իր պտղաբեր եւ արեւալից երկրին մէջ, երբ Եւրոպայի քաղաքակրթ շատ երկիրներ իրենց դռներն ամրապէս փակեցին մեր առջեւ: Մի' մոռնար այս ազնիւ հիւրասիրութիւնը, սորվէ՛ իր քաղաքացիներէն, որ միջազգային լեզու է դարբեր ի վեր. առիթէն օգտուէ՛ իւրացնելու իր հոյակապ եւ ռահվիրայ քաղաքակրթութիւնն եւ սիրէ Ֆրանսան, յիշելով որ մարդկային խտնալներու, ազնիւին, քարիին, գեղեցիկին դասական երկիրն է: Շատ բան կրնաս ուսանիլ եւ հետդ օր մը Հայաստան տանիլ Ֆրանսական քաղաքակրթութեան քաղաքացի եւ գարմանազան փշրանքները, եւ անով նոր թռիչք տալ Մայր Հայրենիքիդ վերածննդեան մեղուաջան աշխատանքներուն:

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ.- Ոտի' կանգնէ, ա՛յ ժամն հասաւ, ազգերու մեծ ընտանիքին մէջ դուռն ալ քաղաքական ազգ մը եղար,

ցոյց տուր թէ ազգերու պատմութեան մէջ դունուրեմ տեսնուած անցեալ ազգային դժբախտութիւններէդ հրահանգիչ դասեր գիտցած ես առնել: Ուստի յետ այսու քու հզօր անհատականութիւնդ յարմարցուր եւ գործածէ յօգուտ հաւաքականութեանդ: Անձնավստահութեամբ միշտ յառաջ քաշէ: Ես հիացող մըն եմ ստեղծագործ ու շինարար աշխատանքիդ ու ցեղային անընկճելի տոկունութեանդ. անցեալ պատմութիւնդ ասոր վկայ. օ՛ն վաղուան պատմութիւնդ ալ թող վկայ ըլլայ ասոր:

Իսկ դարբեր ի վեր այժմ քեզ ներկայացող այս մեծ պատեհութիւնն եւս չգիտնաս օգտագործել իբր քաղաքական հասունութիւն ունեցող ժողովուրդ, պատմական համաշխարհային յեղաշրջման այս օրերուն, դուռն ձեռնովդ խաչ մը քաշած պիտի ըլլաս քու 4000 տարուան պատմութեանդ վկայ, եւ պատասխանատու մնաս ե՛ւ Աստուծոյ ե՛ւ ապագայ հայ բոլոր սերունդներուն առջեւ:

Վախցի՛ր պատմութեան անաչառ դատաստանէն եւ ապագայ հայ սերունդներու ահաւոր անծէֆէն:

Ներկայացուցիչ
Վեհափառ Հայրապետին Ամենայն Հայոց
եւ Պատուիրակ Մայր Աթոռոյ
ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ

1926 Մայիս 29